

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

«Розвиток зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції»

«Development of Foreign Economic Relations of the Czech Republic and Slovakia in the Conditions of European Integration»

Виконала: здобувачка денної форми навчання спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

Танривер Фейза

Керівник: к.е.н., доц. Доц. Розмарина А.Л. _____

Рецензент: д.е.н., проф. Горняк О.В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

Захищено на засіданні ЕК №

протокол №__ від _____ 06.2024 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

Голова ЕК

_____ ЯКУБОВСЬКИЙ Сергій

_____ ПІЧУГІНА Юлія

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	5
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ.....	13
2.1. Структура та динаміка експортно-імпортних операцій Чехії та Словаччини	13
2.2. Чинники формування фінансових рахунків Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції.....	20
2.3. Моделювання взаємозалежності фінансових та макроекономічних показників.....	27
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ З УКРАЇНОЮ.....	31
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Європейська інтеграція є важливим фактором, який значно впливає на розвиток зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини. Як члени Європейського Союзу, Чехія та Словаччина мають доступ до спільного ринку, що надає нові можливості для економічного зростання та розвитку міжнародної торгівлі. У цьому контексті вивчення розвитку зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини є надзвичайно актуальним.

Дослідження зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини допоможе зрозуміти динаміку експорту та імпорту, а також вплив європейської інтеграції на торговельні потоки. Аналіз інвестиційних потоків дозволить виявити основні напрями прямих іноземних інвестицій та їхній вплив на економіку країни.

Вивчення зовнішньоекономічних відносин дозволяє оцінити конкурентоспроможність чеських і словацьких товарів та послуг на європейському та світовому ринках.

Більш того, дослідження впливу європейської інтеграції на зовнішньоекономічні відносини Чехії та Словаччини дозволить оцінити ефективність економічної політики країни в умовах членства в ЄС, а для Словаччини – в зоні євро.

Процес європейської інтеграції є ключовим пріоритетом для України, оскільки він сприяє економічному зростанню, політичній стабільності та соціальному розвитку. Вивчення досвіду інтеграції Чехії та Словаччини в Європейський Союз є важливим для України, оскільки ці країни пройшли шлях реформ та адаптації до європейських стандартів, що може стати корисним прикладом для нашої держави.

Інтеграція до ЄС сприяла значному зростанню іноземних інвестицій у Чехію та Словаччину. Вивчення механізмів залучення інвестицій та створення сприятливого бізнес-клімату є важливим для України, яка має залучити значні

обсяги іноземних капіталовкладень для відновлення після перемоги у війні проти Росії.

Метою кваліфікаційної роботи є порівняльний аналіз основних складових зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення у кваліфікаційній роботі наступних **завдань**:

- вивчити теоретичні основи аналізу розвитку зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції;
- проаналізувати структуру та динаміку експортно-імпортних операцій Чехії та Словаччини;
- виявити чинники формування фінансових рахунків Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції;
- провести моделювання взаємозалежності фінансових та макроекономічних показників;
- охарактеризувати особливості розвитку зовнішньоекономічних операцій Чехії та Словаччини з Україною.

Об'єктом дослідження – є економіки Чехії та Словаччини.

Предметом дослідження – є теоретичні основи та прикладні аспекти розвитку зовнішньоекономічних операцій Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є дані та матеріали з Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Національного банку України, посольств України в Чехії та Словаччині.

При написанні роботи були використані теоретико-критичний аналіз джерел за темою дослідження, графічний аналіз статистичних даних, узагальнення та синтезування отриманої інформації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У розділі проаналізуємо результати сучасних наукових досліджень розвитку економік та зовнішньоекономічних відносин Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції.

Етноцентризм споживачів є надзвичайно актуальною темою, оскільки він впливає не лише на поведінку споживачів, а й на внутрішню економіку та міжнародну торгівлю. Стаття «Вивчення адаптивності споживчого етноцентризму за допомогою CETSCALE: порівняння Філіппін, Словаччини та Чеської Республіки» має на меті дослідити адаптованість інструменту для вимірювання етноцентризму споживачів – CETSCALE (Шкала тенденцій споживчого етноцентризму) – у вибраних країнах, таких як Філіппіни, Словаччина та Чехія. У межах дослідження адаптованості було проведено вимірювання етноцентризму споживачів у досліджуваних країнах, згодом оцінено надійність дослідницького інструменту та, нарешті, перевірено адаптованість цього інструменту в кожній із країн [1].

У роботі було використано коефіцієнт альфа Кронбаха та кореляцію між елементами і загальною оцінкою для оцінки надійності. Для дослідження адаптованості було застосовано методику експлораторного факторного аналізу. Результати вказують на необхідність адаптації CETSCALE в контексті досліджуваних країн. Вимірювання показали, що найвищий рівень етноцентризму споживачів було виявлено на Філіппінах, нижчі результати в Словаччині, а найнижчі – у Чехії. Під час аналізу вимірювального інструменту дослідники виявили три виміри в чеській та філіппінській версіях, та два виміри у словацькій версії. Таким чином, можна зробити висновок, що інструмент, запропонований у дослідженні, є багатовимірним у всіх випадках [1].

Очевидно, що глобалізація в останні часи широко розглядається як засіб економіки, що базується на знаннях, і, що більш важливо, як індикатор, який впливає на економічний розвиток. З цієї причини деякі дослідники все більше цікавляться тим, як глобалізація впливає на суспільство, приводячи до економічного зростання. У статті «Панельний регресійний аналіз ролі глобалізації та проникнення Інтернету в економічному розвитку Чехії та Словаччини» досліджуються взаємозв'язок між глобалізацією, проникненням Інтернету та економічним розвитком у Чехії та Словаччині. Для аналізу даних за двадцять два роки (з 2000 по 2022 рік) використовується метод регресійного аналізу панельних даних. Автори проаналізували змінні глобалізації, такі як відкритість торгівлі та проникнення Інтернету, як незалежні змінні, і використовували інвестиції в інфраструктуру, індекс політичної нестабільності та рівень участі робочої сили як контрольні змінні. Також, з економічним розвитком як залежною змінною, було використано індекс людського розвитку (ІЛР) та ВНД на душу населення для визначення впливу глобалізації та проникнення Інтернету на економічний розвиток. Результати показали значущу позитивну кореляцію між відкритістю торгівлі та ІЛР і ВНД у Чехії та Словаччині. Аналіз також виявив, що проникнення Інтернету має значний вплив на ІЛР і ВНД у Чехії, але не на ВНД у Словаччині. Це дослідження підкреслює важливу роль, яку відіграють глобалізація та проникнення Інтернету в економічному розвитку, і надає цінні висновки для політиків у Чехії та Словаччині. Висновки цього дослідження роблять внесок у існуючу літературу щодо взаємозв'язку між глобалізацією, проникненням Інтернету та економічним розвитком [2].

Європейський Союз як політичний та економічний союз надав численні переваги своїм державам-членам через єдиний ринок та спільні тарифи, що служать платформою для внутрішньої торгівлі та міжнародної торгівлі з країнами третього світу. Прямі іноземні інвестиції та відкритість торгівлі викликають все більший інтерес з боку економістів та урядів, оскільки численні дослідження показали, що вони мають значний вплив на економічне

зростання. Іноземні інвестиції приносять користь як країні, що приймає, так і країні походження, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць та інтеграції у глобальні ланцюги вартості. Більшість країн прагнуть покращити сприятливість свого бізнес-середовища через впровадження ефективних внутрішніх політик та міжнародних угод для залучення більшої кількості інвесторів. Однак, оскільки внутрішні ресурси часто є недостатніми для задоволення всіх потреб економіки, країни повинні покладатися на ППІ для досягнення своїх цілей швидкого економічного зростання та стабільної економічної системи [3].

Хоча точні зв'язки між зростанням, торгівлею та ППІ ще далеко не повністю визначені, вони вважаються ключовими в економічному розвитку, особливо для країн, що розвиваються. Відповідно, протягом багатьох років розвинені економіки знижували тарифи, щоб забезпечити вигоди своїм економікам від ППІ та міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля та ППІ дозволяють країні-реципієнту збільшувати рівень інвестицій вище рівня внутрішніх заощаджень. Торгівля між країнами є важливим фактором як для індустріалізації, так і для технологічного прогресу. Трансфер технологій є важливим для розвинених країн, оскільки вони розуміють значення інфраструктури у відношенні до лібералізованого ринку та стабільної економіки. ППІ та зовнішня торгівля відіграють роль у передачі сучасних технологій від розвинених економік до країн, що розвиваються [3].

Статтю «Чи підтримують прямі іноземні інвестиції та відкритість торгівлі економічний розвиток? Докази чотирьох європейських країн» присвячено саме дослідженню впливу прямих іноземних інвестицій (ППІ) та відкритості торгівлі на економічний розвиток у чотирьох вибраних країнах, включаючи Чеську Республіку, Естонію, Литву та Словаччину, використовуючи панельні дані за період з 1995 по 2021 рік. Дані були отримані зі Світового банку та проаналізовані за допомогою економетричних методів, таких як об'єднана модель, модель з фіксованими ефектами, модель з випадковими ефектами та динамічна панельна модель. Результати

трансформації між змінними, використовуючи об'єднані найменші квадрати, показали, що Чеська Республіка мала найвищий коефіцієнт перехоплення, за нею слідували Словаччина, Литва та Естонія відповідно. Тест специфікації панелі виявив, що об'єднана модель є недостатньою, і модель з випадковими ефектами є найбільш відповідною для використання. Результати моделей з випадковими та фіксованими ефектами показали, що ПП та відкритість торгівлі мають позитивний вплив на економічне зростання в цих країнах. Додатково, результати динамічної панельної моделі підтвердили позитивний вплив ПП та відкритості торгівлі. Дослідження рекомендує урядам цих країн покращувати бізнес-середовище для залучення більшої кількості ПП та розширення торговельних відносин з іншими країнами [3].

Метою статті «Порівняння впливу економічної кризи та антикризових заходів на Чехію та Словаччину» є порівняння наслідків від світової економічної кризи та антикризових заходів на дві держави-члени ЄС: одну з євро та іншу без нього. Для цього автори обрали Чеську Республіку та Словаччину. По-перше, стаття зосереджена на впливі поточної кризи на внутрішню рівновагу двох вибраних країн. Це порівняння охоплює аналіз розвитку їх ВВП, цін, безробіття, короткострокових процентних ставок та відповідних антикризових заходів, що пояснюються за допомогою адекватної макроекономічної моделі. По-друге, стаття досліджує вплив поточної кризи на платіжні баланси Чехії та Словаччини. Через сильну орієнтацію на експорт їх торговельні баланси зазнали значних змін. Оскільки одна країна використовує єдину європейську валюту, а інша – ні, розвиток на цьому рахунку та вирішення проблем є різними в обох країнах. Стаття також вивчає розвиток іноземних інвестицій у Чеській Республіці та Словаччині під час кризи. Більш детально вона порівнює різні умови, такі як урядові дії, що впливають на прямі інвестиції, рішення Чеського національного банку або Європейського центрального банку щодо процентних ставок або розвиток обмінного курсу. У підсумку, стаття порівнює та аналізує відмінності у розвитку та антикризових заходах, прийнятих у двох вибраних державах-членах ЄС: у Чеській

Республіці та Словаччині. Вона також розглядає ситуацію, якою б була динаміка розвитку, якби Чеська Республіка ввела євро у 2008 році разом із Словаччиною [4].

Дослідження виявило різні впливи кризи на обидві економіки. Впливи кризи на внутрішню рівновагу Чеської Республіки та Словаччини схожі. Однак ситуація до кризи в Словаччині, наприклад, рівень безробіття, була гіршою, ніж у Чеській Республіці. Висновок щодо зовнішньої рівноваги має бути таким: єдина європейська валюта не допомогла Словаччині подолати поточну економічну кризу краще і плавніше, ніж національна валюта в разі чеської економіки. Навпаки, Словаччина зіткнулася з економічними проблемами, ймовірно, через занадто жорстку прив'язку (та конвертацію) національної валюти до євро. Антикризові заходи також відрізняються в обох країнах: чеські фіскальні заходи більше орієнтовані на бізнес, тоді як словацькі спрямовані більше на підтримання високого рівня зайнятості.

Економічна модель показує, що ці заходи, однак, віддалили країни від їхньої рівноваги. Крім того, словацька економіка зазнала більш значного зовнішнього дисбалансу, ніж чеська економіка (яка має пропорційні внутрішні та зовнішні проблеми) і не здатна вирішити його за допомогою своєї монетарної політики. Ця різниця була викликана впровадженням євро в Словаччині з початку 2009 року та всіма кроками, що передували цьому моменту.

Ймовірно, якби Чеська Республіка також прийняла євро у 2009 році, її розвиток був би схожим на розвиток Словаччини: наближення до внутрішньої рівноваги та більші зовнішні дисбаланси. Проте, євро може бути дуже корисним інструментом для залучення іноземних інвестицій і, як наслідок, покращення обох дисбалансів. І на думку авторів дослідження майбутнє покаже, наскільки успішною буде Словаччина в цій ситуації [4].

Стаття «Економічний баланс Чехії та Словаччини під час економічної кризи» досліджує розвиток економічної рівноваги та ефективність монетарної та фіскальної політики в Чеській Республіці та Словаччині під час кризи за

допомогою емпіричної перевірки моделі ефективної ринкової класифікації Роберта Манделла. Основні висновки дослідження показують, що хоча не було прямого «програвця» під час кризи, Чеська Республіка, здається, краще впоралася зі своїми економічними дисбалансами завдяки незалежності своєї монетарної політики. Словаччина, навпаки, зберегла кілька проблем на боці зовнішньої рівноваги. Однак, оскільки обидві країни демонструють певні відмінності, неможливо оцінити, чи мало прийняття євро однаковий ефект на обидві з них [5].

Стаття «Моделювання спеціалізації торгівлі Словаччини та Чехії в автомобільній промисловості» пропонує інноваційний підхід до моделювання торговельної спеціалізації Словаччини та Чехії. Ці країни мають обмежену експортну структуру, зосереджену головним чином на машинобудуванні та транспортному обладнанні, які потребують новітніх технологій та підлягають постійній автоматизації. Отже, дослідники прагнули виявити фактори, що впливають на продуктивність Словаччини та Чехії в автомобільній промисловості на ринку ЄС-28, використовуючи метод авторегресивної розподіленої затримки (Auto Regressive Distributed Lag Approach). Показник виявленої конкурентоспроможності Воллрата (Vollrath) демонструє спеціалізацію, представляючи модифікацію індексу виявлених порівняльних переваг Баласси. Стаття наводить переконливі докази довго- та короткострокової асиметрії між торговельною спеціалізацією та реальним ефективним обмінним курсом у Словаччині. Результати свідчать про те, що конкурентоспроможність Чехії в автомобільній промисловості не знижується при вищому ефективному обмінному курсі. Інші фактори, такі як людський капітал і розмір країни, підтверджують теоретичні припущення та показують надмірну спеціалізацію обох країн і можливості для меншої спеціалізації при зростанні чисельності населення. Висновки цієї статті мають ширший контекст і застосування для країн, які зосереджуються головним чином на виробництві дорожніх транспортних засобів [6].

Основною метою статті «Питання підприємництва та сталого розвитку - продукти Fairtrade у роздрібних мережах: практичне дослідження в Чеській Республіці» було виявити ситуацію з продуктами Fairtrade на чеському та словацькому ринках у зв'язку з використанням основних споживаних сировинних матеріалів і їх Fairtrade преміями, а також пропозицію цих продуктів у роздрібних мережах, що діють у Чехії (включаючи продукти, які позначені їх приватними марками). Для виконання першої частини мети були використані вторинні дані з річних звітів Fairtrade Чехія та Словаччина за період 2017-2021 років. Ці звіти показали, що споживання какао-бобів і кавових зерен у виробництві продуктів Fairtrade мало тенденцію до зростання в досліджувані роки. Протилежна ситуація спостерігалася для тростинного цукру, що також відобразилося на динаміці премії Fairtrade для цього товару [7].

Для виконання другої частини мети було використано якісний метод «таємного покупця». На основі цього методу було виявлено, що серед роздрібних мереж, які працюють у Чехії, найбільшу кількість продуктів Fairtrade пропонує Kaufland, за ним слідує Penny, тоді як Albert пропонує лише один продукт. Іншою важливою обставиною було те, що більшість продуктів Fairtrade, наданих дослідженими роздрібними одиницями, продавалися під їх приватними марками і не від відомих виробників. За результатами дослідження саме збільшення кількості продуктів Fairtrade, запропонованих під приватними марками, на основі переговорів з виробниками цих продуктів, в кінцевому рахунку призвело б до збільшення Fairtrade премій для кооперативів виробників [7].

Питання джерел конкурентоспроможності сільського господарства широко обговорюється на рівні ферм та секторів в Європейському Союзі. Дослідження «Конкурентоспроможність окремих країн ЄС у торгівлі сільськогосподарськими культурами з точки зору Чеської Республіки» оцінює конкурентоспроможність рослинництва, використовуючи комбінацію торговельних заходів та заходів стратегічного управління у вибраних

європейських країнах, що стосуються Чеської Республіки. Таким чином, стаття оцінює та визначає джерела конкурентоспроможності рослинництва. У випадку Бельгії та Нідерландів чинники праці та капіталу мають значний вплив на виробництво; у випадку нових держав-членів ці чинники менш важливі, і, навпаки, фактори ринкової конкурентоспроможності є більш вирішальними. Процес постійної конвергенції між Бельгією та Нідерландами ілюструється. Також видно дивергенцію між Нідерландами та іншими країнами. Існує стабільний зв'язок між Чеською Республікою та Австрією, Францією і Словаччиною. Варто зазначити, що між 2005 і 2019 роками не було статистично значущої різниці в порівняльній перевазі, за винятком випадку Франції. Таким чином, аналіз джерел конкурентоспроможності серед різних країн є можливим інструментом для визначення майбутнього напрямку торговельної політики [7].

Отже, результат аналізу досліджень науковців щодо особливостей розвитку зовнішньоекономічних зав'язків Чехії та Словаччини свідчить про те, що обидві країни швидко інтегрувались в Європейський Союз та ефективно використовують переваги великого європейського ринку, зокрема в автомобільній промисловості та в агропромисловому комплексі.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ

2.1. Структура та динаміка експортно-імпортних операцій Чехії та Словаччини

Структура та динаміка експортно-імпортних операцій Чехії та Словаччини характеризуються такими особливостями: основними експортними товарами обох країн є машини, обладнання та транспортні засоби, зокрема автомобілі; значну частку в експорті також займають електроніка, хімічні продукти та металургійна продукція; Чехія та Словаччина імпортують велику кількість промислової сировини, комплектуючих для виробництва автомобілів, електроніку, нафту та газ; імпорт продовольства та споживчих товарів також становить значну частину.

Основними торговельними партнерами Чехії та Словаччини є країни Європейського Союзу, зокрема Німеччина, Австрія, Польща та Франція. Торговельні зв'язки з країнами поза межами ЄС також є важливими, особливо з США та Китаєм.

Далі проаналізуємо основні складові поточного рахунку країн, що відображають економічні взаємодії у сфері зовнішньої торгівлі, доходів та трансфертів.

Таблиця 2.1

Динаміка товарної торгівлі Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки, у млн. дол.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Торговельний баланс Чехії	9379	10482	12266	3258	-4140	13075
Експорт Чехії	161089	156104	146772	175777	184155	196982
Імпорт Чехії	151710	145623	134506	172519	188296	183906
Торговельний баланс Словаччини	-252	-1261	1241	-347	-6362	1727
Експорт Словаччини	88704	84571	80208	98254	102077	108674
Імпорт Словаччини	88956	85832	78967	98600	108439	106946

Джерело: складено автором на основі даних [9, 10].

Результати аналізу даних таблиці 2.1 свідчать про те, що торговельний баланс Чехії демонструє значні коливання. Після стабільного зростання з 2018 по 2020 рік, у 2021 році відбулося значне зниження, а в 2022 році баланс став негативним, що свідчить про переважання імпорту над експортом. У 2023 році баланс відновився до позитивного значення, досягнувши 13,075 млрд. дол.

Експорт Чехії зазнав спаду у 2019 та 2020 роках, але з 2021 року почався стабільний ріст, що досяг максимуму в 2023 році з показником 196,982 млрд. дол.

Імпорт Чехії також демонструє спад у 2019 та 2020 роках, після чого з 2021 року почав зростати, досягнувши піку у 2022 році з показником 188,296 млрд. дол. У 2023 році імпорт дещо знизився до 183,906 млрд. дол.

Торговельний баланс Словаччини показує коливання між негативними та позитивними значеннями. Після негативного балансу у 2018 та 2019 роках, у 2020 році він став позитивним, але знову знизився у 2021 та 2022 роках, з максимальним негативним значенням у 2022 році. У 2023 році баланс знову став позитивним.

Експорт Словаччини демонструє стабільний спад з 2018 по 2020 роки, після чого почалося зростання, яке продовжувалося до 2023 року, досягнувши 108,674 млрд. дол. Імпорт Словаччини також знизився з 2018 по 2020 роки, але з 2021 року почав зростати, досягнувши максимуму у 2022 році з показником 108,439 млрд. дол. У 2023 році імпорт дещо знизився до 106,946 млрд. дол.

Таким чином, можна стверджувати, що Чехія та Словаччина показали схожі тенденції у динаміці експортно-імпортних операцій протягом 2018-2023 років, з певними коливаннями та загальним зростанням після 2020 року. В обох країнах спостерігається позитивна тенденція до зростання експорту та імпорту, що вказує на їх активну участь у міжнародній торгівлі, незважаючи на тимчасові спади.

Разом з тим, у Чехії спостерігається кращий торговельний баланс ніж у Словаччини.

**Динаміка торгівлі послугами Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Баланс послуг Чехії	5539	4634	4442	4853	3869	4220
Експорт послуг Чехії	30605	30440	26065	29849	33575	39706
Імпорт послуг Чехією	25065	25806	21623	24996	29706	35487
Баланс послуг Словаччини	1099	1365	1091	646	419	642
Експорт послуг Словаччини	12058	12288	10338	11311	12601	12565
Імпорт послуг Словаччиною	10959	10923	9247	10665	12183	11923

Джерело: складено автором на основі даних [11, 12].

Результати аналізу даних, наведених у таблиці 2.2, свідчать про те, що баланс послуг Чехії демонструє деяке зниження з 2018 по 2022 роки, після чого відбувається незначне зростання у 2023 році. Найвищий баланс був зафіксований у 2018 році, а найнижчий – у 2022 році.

Експорт послуг Чехії показує деяке зниження у 2020 році, ймовірно, через вплив пандемії COVID-19, але з 2021 року спостерігається стабільне зростання, яке досягло піку у 2023 році з показником 39,706 млрд. дол. Імпорт послуг Чехією демонструє подібні тенденції з експортом, зниження у 2020 році та стабільне зростання до 2023 року. Найвищий рівень імпорту зафіксовано у 2023 році з показником 35,487 млрд. дол.

Баланс послуг Словаччини показує загальну тенденцію до зниження з 2018 по 2022 роки, з деяким відновленням у 2023 році. Найвищий баланс був зафіксований у 2019 році, а найнижчий – у 2022 році.

Експорт послуг Словаччини демонструє зниження у 2020 році, після чого починається відновлення, яке стабілізується у 2022 та 2023 роках з показником близько 12,565 млрд. дол. Імпорт послуг Словаччиною демонструє схожу тенденцію з експортом, зниження у 2020 році та відновлення у 2021 році. У 2022 році імпорт досягає піку, після чого трохи знижується у 2023 році.

Отже, Чехія та Словаччина показали схожі тенденції у динаміці торгівлі

послугами протягом 2018-2023 років. Обидві країни зазнали зниження експорту та імпорту послуг у 2020 році через вплив пандемії COVID-19, але з 2021 року спостерігається відновлення. Чехія демонструє значне зростання як експорту, так і імпорту послуг до 2023 року, тоді як Словаччина показує стабілізацію після відновлення зниження у 2020 році. Як із сальдо торгового балансу, у Чехії спостерігається кращий баланс послуг ніж у Словаччини.

Таблиця 2.3

**Динаміка первинних доходів Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо первинних доходів Чехії	-11920	-12707	-10531	-14414	-15714	-14333
Надходження первинних доходів до Чехії	11948	13297	9964	12903	12868	16975
Виплати первинних доходів Чехією	23869	26003	20495	27317	28581	31307
Сальдо первинних доходів Словаччини	-1879	-2456	-883	-3794	-1645	-3412
Надходження первинних доходів до Словаччини	4370	4516	4396	4530	4364	4218
Виплати первинних доходів Словаччиною	6249	6972	5280	8324	6010	7630

Джерело: складено автором на основі даних [13, 14].

Результати дослідження свідчать про те, що сальдо первинних доходів Чехії залишається негативним протягом усього періоду, з найбільшим дефіцитом у 2022 році (-15,714 млрд. дол.) та найменшим у 2020 році (-10,531 млрд. дол.). Після 2022 року спостерігається деяке покращення у 2023 році.

Надходження первинних доходів до Чехії показують загальну тенденцію до зростання, з деяким зниженням у 2020 році. Найвищий рівень надходжень зафіксовано у 2023 році (16,975 млрд. дол.). Виплати первинних доходів Чехією демонструють тенденцію до зростання, з мінімальним рівнем у 2020 році (20,495 млрд. дол.) та максимальним у 2023 році (31,307 млрд. дол.).

Сальдо первинних доходів Словаччини також залишається негативним протягом усього періоду, з найбільшим дефіцитом у 2021 році (-3,794 млрд. дол.) та найменшим у 2020 році (-0,883 млрд. дол.). Надходження первинних доходів до Словаччини залишаються відносно стабільними протягом усього періоду, з незначним зниженням у 2023 році (4,218 млрд. дол.). Виплати первинних доходів Словаччиною показують коливання з піком у 2021 році (8,324 млрд. дол.) та зниженням у 2022 році (6,010 млрд. дол.), після чого знову зростають у 2023 році (7,630 млрд. дол.).

Чехія та Словаччина показали різні тенденції у динаміці первинних доходів протягом 2018-2023 років. У Чехії спостерігається зростання як надходжень, так і виплат первинних доходів, тоді як Словаччина демонструє стабільні надходження з коливанням у виплатах. Обидві країни мають негативне сальдо первинних доходів, що свідчить про переважання виплат над надходженнями. При цьому у Словаччини спостерігається кращий баланс первинних доходів ніж у Чехії.

Таблиця 2.4

**Динаміка вторинних доходів Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо вторинних доходів Чехії	-1738	-1511	-1210	-1383	-1381	-1682
Надходження вторинних доходів до Чехії	3670	3977	4675	5207	5040	6187
Виплати вторинних доходів Чехії	5408	5488	5885	6590	6421	7869
Сальдо вторинних доходів Словаччини	-1261	-1179	-777	-1160	-864	-1046
Надходження вторинних доходів до Словаччини	1186	1326	1467	1731	1577	1419
Виплати вторинних доходів Словаччиною	2447	2506	2244	2891	2441	2465

Джерело: складено автором на основі даних [15, 16].

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що сальдо вторинних доходів Чехії залишається негативним протягом усього періоду, з найбільшим

дефіцитом у 2018 році (-1,738 млрд. дол.) та найменшим у 2020 році (-1,210 млрд. дол.). Після 2020 року дефіцит знову збільшується, досягаючи -1,682 млрд. дол. у 2023 році.

Надходження вторинних доходів до Чехії демонструють стійке зростання протягом усього періоду, з максимальним значенням у 2023 році (6,187 млрд. дол.). Виплати вторинних доходів Чехією також зростають протягом усього періоду, досягаючи максимуму у 2023 році (7,869 млрд. дол.).

Сальдо вторинних доходів Словаччини залишається негативним протягом усього періоду, з найбільшим дефіцитом у 2018 році (-1,261 млрд. дол.) та найменшим у 2020 році (-0,777 млрд. дол.). У 2023 році дефіцит складає -1,046 млрд. дол.

Надходження вторинних доходів до Словаччини показують загальну тенденцію до зростання до 2021 року, після чого спостерігається зниження у 2022 та 2023 роках. Виплати вторинних доходів Словаччиною коливаються протягом періоду, з найбільшим значенням у 2021 році (2,891 млрд. дол.) та найменшим у 2020 році (2,244 млрд. дол.). У 2023 році виплати становлять 2,465 млрд. дол.

Отже, Чехія та Словаччина показали різні тенденції у динаміці вторинних доходів протягом 2018-2023 років. У Чехії спостерігається стійке зростання як надходжень, так і виплат вторинних доходів, при цьому сальдо залишалось негативним протягом усього періоду. У Словаччині також спостерігалися зростання надходжень і виплат, але з більшою варіативністю. Обидві країни мають негативне сальдо вторинних доходів, що свідчить про переважання виплат над надходженнями.

Далі у підрозділі на рисунку 2.1 проведемо графічний аналіз стану поточних операцій Чехії та Словаччини.

Динаміка поточного рахунку платіжного балансу Чехії за 2018-2023 роки демонструє значні коливання. У 2018 році поточний рахунок був позитивним і складав 1,260 млрд. дол. Наступного року спостерігалось зменшення до 898 млн. дол., що також було позитивним значенням, хоча і

менш значним. У 2020 році Чехія зафіксувала суттєве зростання позитивного балансу до 4,967 млрд. дол. Проте у 2021 році ситуація різко змінилася, і країна зіткнулася з великим дефіцитом у розмірі -7,686 млрд. дол. Це падіння продовжилося у 2022 році, коли дефіцит збільшився до -17,366 млрд. дол. У 2023 році Чехія змогла відновити позитивний баланс, який склав 1,281 млрд. дол., що свідчить про значне покращення після двох років значних дефіцитів.

Рис. 2.1 Динаміка балансу поточних операцій Чехії та Словаччини (2018 – 2023 рр.), у млн. дол.

Джерело: складено на основі даних [17, 18].

Поточний рахунок платіжного балансу Словаччини за 2018-2023 роки також характеризується значними змінами, але загальна тенденція демонструє більш стабільний дефіцитний стан порівняно з Чехією. У 2018 році дефіцит поточного рахунку Словаччини становив -2,293 млрд. дол. У 2019 році цей дефіцит збільшився до -3,532 млрд. дол. У 2020 році Словаччина зафіксувала позитивний баланс у розмірі 672 млн. дол., що було короткочасним покращенням. У 2021 році дефіцит відновився і склав -4,655 млрд. дол., а у 2022 році він зріс до -8,452 млрд. дол., що є найвищим показником за розглянутий період. У 2023 році дефіцит скоротився до -2,088 млрд. дол., що

все ще є значним, але свідчить про покращення порівняно з попереднім роком.

Отже, аналіз динаміки поточних рахунків платіжних балансів Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки показує, що обидві країни стикалися зі значними коливаннями у своїх платіжних балансах. Чехія пережила значні зміни від значного профіциту до глибокого дефіциту та знову повернулася до позитивного балансу у 2023 році. Словаччина мала більш стабільний, хоча і дефіцитний, платіжний баланс, з помітним покращенням у 2020 році та поступовим зниженням дефіциту у 2023 році після піку у 2022 році.

Таким чином, можна стверджувати, що незважаючи на коливання протягом 2018-2023 років, Чехії все ж був притаманним кращій поточний рахунок платіжного балансу, що може свідчити про переваги наявності у Чехії, на відміну від Словаччини, власної валюти.

2.2. Чинники формування фінансових рахунків Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції

Фінансовий рахунок платіжного балансу відображає транзакції з фінансовими активами та зобов'язаннями між резидентами та нерезидентами країни. У цьому підрозділі будуть розглянуті основні аспекти фінансових рахунків платіжного балансу Чехії та Словаччини.

Чехія та Словаччина є прикладами країн, які здійснили успішну трансформацію своїх економік з перехідних до розвинутих, активно залучаючи іноземні інвестиції та розвиваючи експорт. В умовах європейської інтеграції аналіз фінансових рахунків цих країн допомагає зрозуміти, як вони адаптуються до спільного ринку, змінюють свою економічну структуру та інтегруються в глобальні ланцюги постачання.

Під час аналізу сальдо інвестицій в усіх таблицях та рисунках підрозділу буде підраховуватись як різниця між припливом та відпливом інвестицій з країни.

З початку проаналізуємо стан балансу прямих інвестицій країн, дані за якими наведені у таблиці 2.5.

**Динаміка прямих іноземних інвестицій Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо ПІІ для Чехії	2245	5976	6428	1346	7283	730
Відплив ПІІ з Чехії	6080	4776	2087	11545	3247	7495
Приплив ПІІ в Чехію	8325	10752	8515	12891	10530	8225
Сальдо ПІІ для Словаччини	1293	2451	-2767	1512	2449	88
Відплив ПІІ з Словаччини	958	-171	1625	1207	1600	-416
Приплив ПІІ в Словаччину	2251	2280	-1142	2720	4049	-328

Джерело: складено автором на основі даних [19, 20].

Аналіз динаміки ПІІ Чехії та Словаччини за період 2018-2023 років дозволяє оцінити економічну привабливість цих країн для іноземних інвесторів, а також їхню здатність підтримувати стабільний економічний розвиток.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що Чехія демонструвала стабільне зростання ПІІ до 2020 року, після чого відбулися значні коливання. Падіння у 2021 році може бути пов'язане з глобальною економічною нестабільністю, а відновлення у 2022 році свідчить про поступове повернення довіри інвесторів. Проте, зниження у 2023 році вказує на потенційні внутрішні або зовнішні економічні виклики.

Зменшення відпливу ПІІ у 2019 та 2020 роках вказує на покращення внутрішньої економічної ситуації та збільшення привабливості Чехії для інвесторів. Однак, різке зростання відпливу у 2021 році свідчить про серйозні економічні проблеми, можливо, пов'язані з глобальною пандемією COVID-19. Подальше зменшення відпливу у 2022 році та його зростання у 2023 році відображають нестабільну економічну ситуацію.

Дані свідчать про високу інвестиційну привабливість Чехії до 2019 року з подальшими коливаннями, що, ймовірно, відображають вплив глобальних економічних факторів, таких як пандемія COVID-19 та геополітична нестабільність. Зменшення припливу у 2022 та 2023 роках може вказувати на зростання невизначеності серед інвесторів.

Графічний аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки наведено на рисунку 2.2.

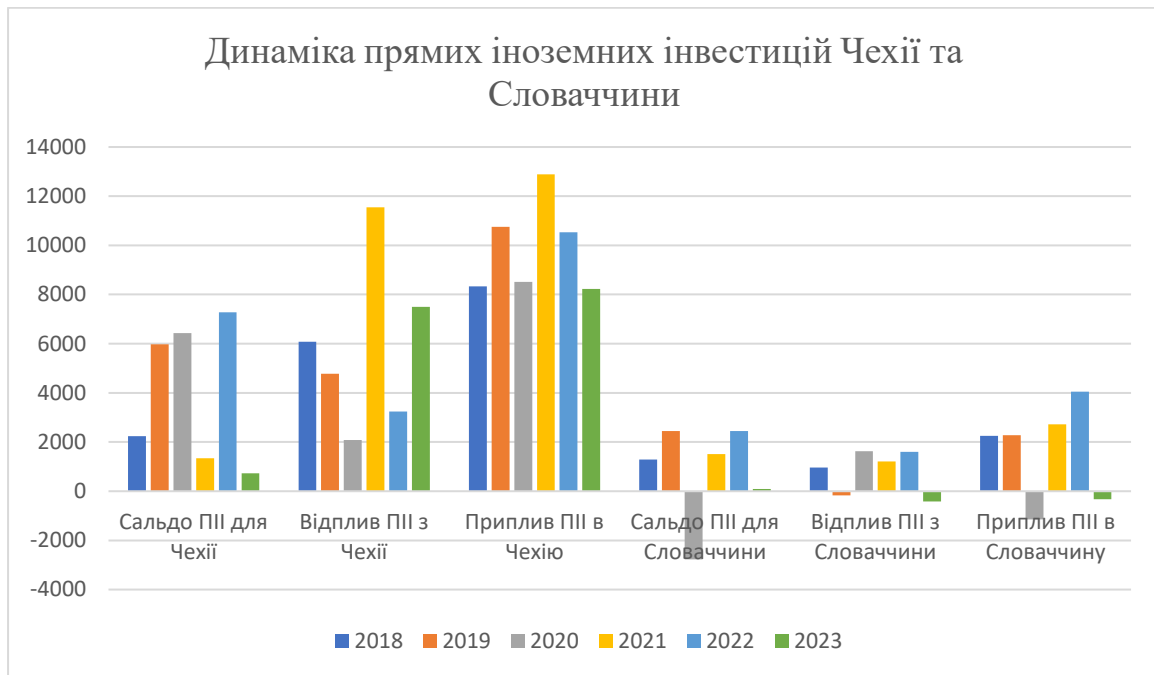

Рис. 2.2. Порівняння динаміки прямих іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [19, 20].

Негативне сальдо у 2020 році відображає серйозні економічні виклики, з якими стикалася Словаччина. Позитивне сальдо у 2021 та 2022 роках свідчить про поступове відновлення, тоді як різке зниження у 2023 році може бути ознакою нових економічних труднощів або зниження інвестиційної привабливості. Зменшення відпливу у 2019 році та його зростання у 2020 році свідчать про нестабільність економічної ситуації. Позитивне сальдо відпливу у 2023 році вказує на те, що іноземні інвестори залишають капітал у країні.

Дані показують, що Словаччина зіткнулася з серйозними економічними викликами у 2020 році, що призвело до відтоку іноземних інвестицій. Відновлення у 2021 та 2022 роках свідчить про поступове повернення довіри інвесторів, однак негативне сальдо у 2023 році може бути ознакою нових економічних проблем.

Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки вказує на значні коливання як у відпливі, так і у припливі інвестицій. Для Чехії спостерігались значні зміни у сальдо ПІІ, зокрема значні

падіння у 2021 та 2023 роках, що може вказувати на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів.

Словаччина також демонструвала нестабільність у сальдо ПІ, зокрема різке зменшення у 2020 році та поступове відновлення у 2021-2022 роках. Негативне сальдо у 2023 році свідчить про нові економічні труднощі. Ці дані підкреслюють важливість стратегічного управління економічною політикою для підтримки стабільності та привабливості для іноземних інвесторів.

Порівняльний аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій для двох країн свідчить, що, незважаючи на певні коливання у припливі ПІ, Чехія для прямих іноземних інвесторів залишається більш привабливою країною, ніж Словаччина.

У таблиці 2.6 наведені дані щодо динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки.

Таблиця 2.6

**Динаміка портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо портфельних інвестицій для Чехії	-1350	4679	5873	-3688	-14646	-3864
Відплив портфельних інвестицій з Чехії	-441	-178	2209	4936	232	3315
Приплив портфельних інвестицій в Чехію	-1792	4501	8082	1247	-14414	-549
Сальдо портфельних інвестицій для Словаччини	-4404	-356	-3250	-5866	-1875	8076
Відплив портфельних інвестицій з Словаччини	5271	2337	4873	7428	1970	98
Приплив портфельних інвестицій в Словаччину	867	1982	1623	1562	95	8174

Джерело: складено автором на основі даних [21, 22].

Портфельні іноземні інвестиції відіграють важливу роль у фінансовій стабільності та економічному розвитку країн, сприяючи зростанню ринків капіталу та фінансовій інтеграції. Аналіз динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за період 2018-2023 років дозволяє виявити тенденції в їх інвестиційній привабливості та визначити вплив економічних подій на ці країни.

Графічний аналіз динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки наведено на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Порівняння динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [21, 22].

Аналіз даних показує значні коливання у сальдо портфельних інвестицій Чехії. Позитивне сальдо у 2019 та 2020 роках свідчить про високу інвестиційну привабливість країни, тоді як різке падіння у 2021 та 2022 роках може бути наслідком глобальних економічних викликів, таких як пандемія COVID-19, та зростання невизначеності серед інвесторів.

Збільшення відпливу у 2020 та 2021 роках свідчить про зростання інвестиційного ризику та пошук інвесторами більш стабільних ринків. Скорочення відпливу у 2022 році та його зростання у 2023 році відображають нестабільну економічну ситуацію. Дані свідчать про значні коливання у припливі портфельних інвестицій в Чехію. Значний приплив у 2019 та 2020 роках свідчить про високу привабливість фінансового ринку Чехії, тоді як різке зниження у 2022 році вказує на певні економічні виклики. Негативне сальдо у 2018-2021 роках свідчить про те, що Словаччина відчувала значний відтік портфельних інвестицій. Покращення у 2022 році та позитивне сальдо у 2023 році вказують на відновлення довіри

інвесторів. Збільшення відпливу у 2020 та 2021 роках свідчить про те, що інвестори шукали більш стабільні ринки для своїх інвестицій. Зниження відпливу у 2022 та 2023 роках вказує на відновлення стабільності та довіри до економіки Словаччини.

Дані показують, що Словаччина зіткнулася зі зменшенням припливу портфельних інвестицій у 2020 та 2022 роках, але значне зростання у 2023 році вказує на повернення довіри інвесторів. Отже, аналіз динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки свідчить про значні коливання у відпливі та припливі інвестицій. Для Чехії спостерігалися значні зміни у сальдо портфельних інвестицій, що вказує на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів. Словаччина також демонструвала нестабільність у сальдо портфельних інвестицій, зокрема різке зменшення у 2020 році та поступове відновлення у 2023 році. Таким чином, можна зробити висновок, що національні ринки цінних паперів Чехії та Словаччини не є головним об'єктом вкладень іноземних інвесторів в їх національні економіки.

Таблиця 2.7

**Динаміка інших іноземних інвестицій Чехії та Словаччини
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо інших інвестицій Чехії	-2341	-6237	-16932	14977	10872	-1724
Надання кредитів з Чехії	3099	-1038	2471	-1160	6466	1898
Отримання кредитів в Чехію	758	-7276	-14461	13816	17338	174
Сальдо інших інвестицій Словаччини	7395	1198	5703	8192	7546	-4860
Надання кредитів з Словаччини	2650	-711	212	18460	-22390	1507
Отримання кредитів в Словаччині	10045	488	5914	26652	-14843	-3353

Джерело: складено автором на основі даних [23, 24].

Інші іноземні інвестиції включають різноманітні фінансові операції, такі як надання та отримання кредитів, депозитів та інших фінансових зобов'язань.

Графічний аналіз динаміки інших іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки наведено на рисунку 2.4.

Рис. 2.4. Порівняння динаміки інших іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [23, 24].

Аналіз показує значні коливання у сальдо інших інвестицій Чехії. Відзначається значне негативне сальдо до 2020 року, після чого відбулося різке покращення у 2021 році, що свідчить про значний вплив зовнішніх економічних факторів. Однак, знову негативне сальдо у 2023 році вказує на нові фінансові виклики.

Позитивне сальдо у 2018-2022 роках свідчить про те, що Словаччина здебільшого отримувала більше інвестицій, ніж надавала, але негативне сальдо у 2023 році вказує на зворотне.

Таким чином, аналіз динаміки інших іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки вказує на значні коливання у відпливі та припливі інвестицій, а також у наданні та отриманні кредитів. Для Чехії спостерігалися значні зміни у сальдо інших інвестицій, що може вказувати на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів. Словаччина також демонструвала нестабільність у сальдо інших інвестицій, зокрема різке зменшення у 2023 році. Ці дані підкреслюють важливість

стратегічного управління економічною політикою для підтримки стабільності та фінансової привабливості для іноземних інвесторів.

Графічний аналіз стану фінансових рахунків Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки наведено на рисунку 2.5.

Рис. 2.5. Порівняння динаміки фінансових рахунків Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26].

Аналіз динаміки сальдо фінансових рахунків Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки вказує на значні коливання у відпливі та припливі капіталу. Для Чехії спостерігалися значні зміни у сальдо фінансового рахунку, зокрема різкі падіння у 2020 та 2023 роках, що може вказувати на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів. Словаччина також демонструвала коливання у сальдо фінансового рахунку, зокрема різке зниження у 2020 році та поступове відновлення у наступні роки.

2.3. Моделювання взаємозалежності фінансових та макроекономічних показників

У підрозділі завдяки регресійному аналізі визначимо вплив основних макроекономічних показників на валютний курс Чехії. Модель регресійного

аналізу показує вплив показників (грошова маса, рівень цін в країні, відсоткова ставка Центрального банку Чехії та ВВП) на валютний курс.

$$E_t = \alpha + M\beta_1 + \beta_2 P_t + \beta_3 R_t + \beta_4 Y_t + \varepsilon_t \quad (2.1)$$

Де E_t - валютний курс (exchange rate);

M_t - грошова маса (money supply);

P_t - рівень цін (The price level);

R_t - відсоткова ставка центрального банку (interest rate);

Y_t - ВВП (income).

Дана модель була оцінена на підставі річних статистичних даних Чехії за період з 1993 року по 2023 рік. Показники отримано із бази даних МВФ International Financial Statistics та The World Bank.

Для початку визначимось із поняттям R-квадрат.

Коефіцієнт детермінації або R-квадрат уявляє собою відсоткову зміну залежної змінної, яка пояснюється незалежними змінними. Коефіцієнт детермінації може отримати значення від 0 до 1, чим вище тим більше зв'язок обраних змінних.

У таблиці 2.8 можна побачити результати регресійної моделі, а саме показник R-квадрат який становив 0,506510, отже обрані змінні пояснюють зміни валютного курсу на 51%.

Тепер формуємо модель багатofакторної регресії і отримаємо наступні коефіцієнти за методом найменшого квадрату.

Таблиця 2.8

Коефіцієнти регресійної моделі для Чехії

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Коефіцієнт Стьюдента	Помилка
	Стандартна похибка	Бета		
<i>const</i>	16,0260	20,7560	1,295	0,2067
<i>m</i>	5,65619e-06	-2,3234e-08	-0,21084	0,4415
<i>y</i>	5,4345e-05	-5,4545e-05	-1,234	0,2434
<i>p</i>	0,00522809	0,0105854	2,243	0,0345 **
<i>r</i>	0,0322540	-0,0580618	-2,596	0,017 **

Залежна змінна: e – валютний курс.

Джерело: складено автором на основі даних [28-32].

Після формування першої моделі отримано два показники - грошова маса (m) та ВВП (y), які не є статистично значущими, тому спочатку вилучаємо (y), оскільки він сильно корелює з іншими змінними та формуємо нову модель (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Коефіцієнти регресійної моделі для Чехії

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Коефіцієнт Стьюдента	Помилка
	Стандартна похибка	Бета		
<i>const</i>	32,3453	32,3234	0,08837	0,9125
<i>m</i>	3,55702e-06	-3,65975e-06	-1,141	0,4183
<i>p</i>	0,00221049	0,0204154	3,246	0,0094 ***
<i>r</i>	0,00549364	-0,0541603	-3,477	0,0054 ***

Залежна змінна: e – валютний курс

Джерело: складено автором на основі даних

Джерело: складено автором на основі даних [28-32].

Коефіцієнти, які були отримані після формування 2 моделі вказують на те, що потрібно буде формувати третю модель и вилучити змінну (m), окрім цього підвищилась значущість інших змінних, тому формуємо третю модель (див. табл. 2.9).

Коефіцієнти регресійної моделі для Чехії

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Коефіцієнт Стьюдента	Помилка
	Стандартна похибка	Бета		
<i>const</i>	22,3453	24,3234	0,06459	0,7417
<i>p</i>	0,00393229	0,00451869	2,666	0,0133 **
<i>r</i>	0,00837329	-0,0351714	-3,514	0,0036 ***

Залежна змінна: *e* – валютний курс

Джерело: складено автором на основі даних

Джерело: складено автором на основі даних [28-32].

У результаті отримано модель, в якій усі змінні є значущими, а саме це рівень цін (*p*) та відсоткова ставка центрального банку (*r*). Про це свідчить значення *p*-value. $R^2 = 0,732641$ (73,3%) - це означає, що, рівень цін та відсоткова ставка пояснюють залежну змінну (*e*) валютний курс на 73,3%. Виводимо таку емпіричну модель:

$$E = const + 0,00451869 * p - 0,0351714 * r \quad (2.1)$$

(0,06459) (2,666**) (-3,514***)

Отже, було отримано рівняння, коефіцієнти якого свідчать про взаємозалежність рівня цін та відсоткової ставки Чехії, які впливають на валютний курс. При цьому ця залежність є зворотною, що цілком відповідає постулатам міжнародної економічної теорії, бо збільшення відсоткової ставки має призвести до зниження цін, та навпаки – пониження процентної ставки призводить до інфляції.

Таким чином, завдяки модулюванню було доведено, що існують взаємозалежності між діями Центрального банку Чехії, макроекономічними показниками країнами та валютним курсом.

Отже, можна вважати, що валютний курс Чехії певної мірою дозволяє адаптувати ситуацію в економіці. Словаччина, хоч і отримала стабільність на валютному ринку завдяки запровадженню євро, такого важелю впливу на національну економіку, як валютний курс, вже позбавлена.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЧЕХІЇ ТА СЛОВАЧЧИНИ З УКРАЇНОЮ

Чехія та Словаччина є важливими торговельними партнерами України. Співпраця у сфері торгівлі сприяє збільшенню обсягів експорту та імпорту, що позитивно впливає на економічний розвиток України. Інвестиції з Чехії та Словаччини сприяють розвитку різних галузей української економіки, включаючи машинобудування, сільське господарство, енергетику та ІТ-сектор.

Обидві країни мають розвинені технологічні сектори, і співпраця в цій сфері сприяє передачі новітніх технологій та інновацій в Україну. Спільні дослідницькі проекти та співробітництво у галузі науки та техніки сприяють підвищенню конкурентоспроможності української економіки.

Чехія та Словаччина, як члени Європейського Союзу, підтримують євроінтеграційні прагнення України. Їхній досвід у проведенні реформ та адаптації до європейських стандартів є цінним для України. Політична підтримка з боку Чехії та Словаччини на міжнародній арені сприяє зміцненню позицій України в контексті євроатлантичної інтеграції та протистоянню повномасштабної агресії Росії.

Таблиця 3.1

Динаміка товарної торгівлі України з Чехією та Словаччиною, за 2018-2023 роки, у млн. дол.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Експорт з України до Чехії	379	407	530	642	667	607
Імпорт до України з Чехії	393	567	771	924	1085	888
Торгівельний баланс між Україною та Чехією	-14	-160	-241	-282	-418	-281
Експорт з України до Словаччини	373	375	554	713	552	355
Імпорт до України з Словаччини	331	417	489	507	636	1127
Торгівельний баланс між Україною та Словаччиною	42	-42	65	206	-84	-772

Джерело: складено автором на основі даних [33].

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що за період 2018-2023 років, експорт з України до Чехії зростав до 2022 року, після чого спостерігалось незначне зниження у 2023 році. Максимальний експорт був у 2022 році (667 млн. дол.). Імпорт зростав до 2022 року, після чого спостерігалось зниження у 2023 році. Максимальний імпорт був у 2022 році (1,085 млрд. дол.). Торговельний баланс завжди був негативним для України, що свідчить про переважання імпорту над експортом. Найбільший дефіцит був у 2022 році (-418 млн. дол.).

Графічний аналіз динаміки товарної торгівлі України з Чехією та Словаччиною за 2018-2023 роки наведено на рисунку 3.1.

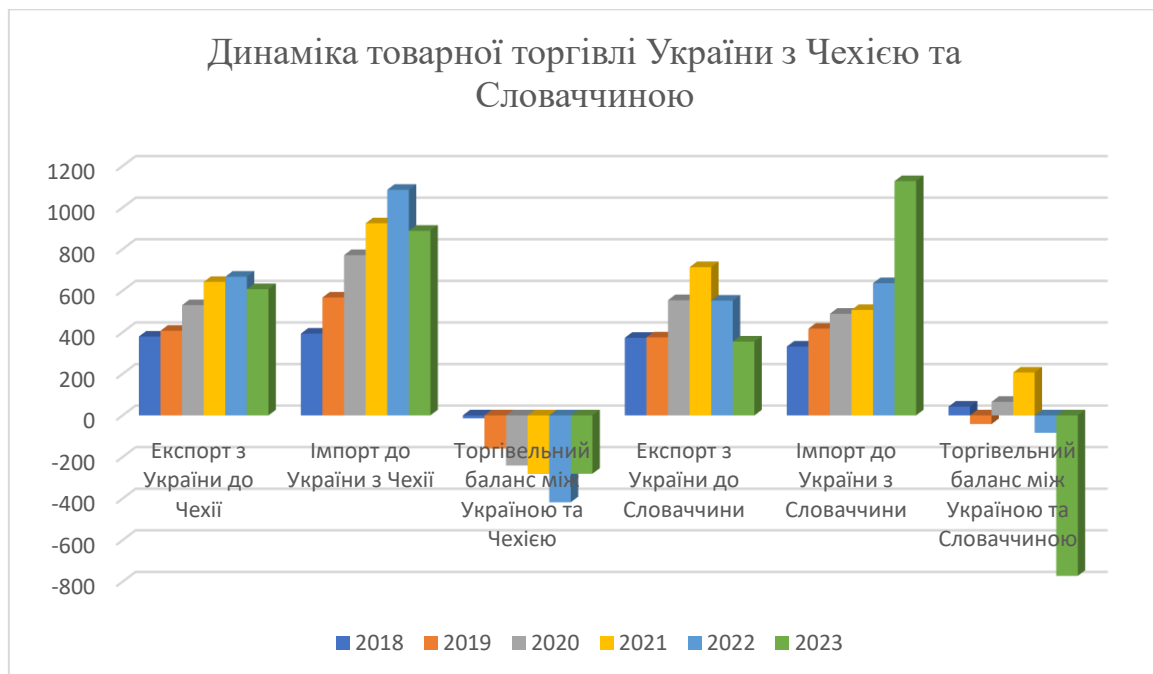

Рис. 3.1. Порівняння динаміки товарної торгівлі України з Чехією та Словаччиною за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [33].

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що експорт з України до Словаччини зростав до 2021 року, після чого спостерігалось зниження у 2022 та 2023 роках. Максимальний експорт був у 2021 році (713 млн. дол.). Імпорт стабільно зростав протягом усього періоду, з різким зростанням у 2023 році. Максимальний імпорт був у 2023 році (1,127 млрд. дол.). Торговельний баланс

був позитивним для України у 2018, 2020 та 2021 роках, але негативним у 2019, 2022 та 2023 роках. Найбільший дефіцит був у 2023 році (-772 млн. дол.).

Отже, аналіз динаміки товарної торгівлі України з Чехією та Словаччиною за 2018-2023 роки показує, що торговельні відносини з цими країнами є важливими для економіки України. Обидві країни є значними партнерами як в експорті, так і в імпорті. Торговельний баланс з Чехією постійно негативний, що вказує на необхідність збільшення експорту або зменшення імпорту для покращення ситуації. Зі Словаччиною ситуація дещо краща, проте також спостерігається дефіцит у кілька останніх років, що обумовлено повномасштабною агресією Росії.

Згідно результатів аналізу посольства України в Словацькій Республіці, структура експорту українських товарів до Словаччини включає переважно: руди, шлаки і золу – 46,0%; м'ясо та їстівні субпродукти – 9,8%; електричні машини – 9,3%; мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки – 6,9%; зернові культури – 6,3%; деревину і вироби з деревини – 3,4%; залізничні локомотиви – 2,6%. Основні складові імпорту з Словаччини до України: мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки – 36,5%; засоби наземного транспорту, крім залізничного – 22,0%; чорні метали – 9,5%; пластмаси та полімерні матеріали – 4,3%; електричні машини – 3,6%; ядерні реактори, котли, машини – 3,3% [34].

У 2022 році Словаччина займала 9-те місце за обсягами двосторонньої торгівлі між Україною та країнами Європи, з питомою вагою 4,2% від загального обсягу.

Обсяги торгівлі товарами та послугами між Україною та Словаччиною склали 2,566,6 млрд. дол. США, що на 28,2% більше порівняно з 2021 роком. Експорт зріс до 1,543,2 млрд. дол. США (на 48,1%), а імпорт збільшився до 1,023,4 млрд. дол. США (на 6,6%). Позитивне сальдо становило 519,8 млн. дол. США. Структура товарного експорту України включала: руди, шлаки і золу – 37,2%; мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки – 19,5%; зернові культури – 7,6%;

електричні машини – 7,6%; насіння і плоди олійних рослин – 5,6%; м'ясо та їстівні субпродукти – 4,3%; деревину і вироби з деревини – 2,9% [34].

Структура товарного імпорту зі Словаччини до України складалася з: мінеральних палив, нафти і продуктів її перегонки – 33,5%; засобів наземного транспорту, крім залізничного – 12,0%; чорних металів – 10,8%; різних інших товарів – 8,4%; пластмас і полімерних матеріалів – 5,6%; ядерних реакторів, котлів, машин – 4,8%; електричних машин – 4,8%; паперу та картону – 3,1%.

Торгівля послугами склала 73,7 млн. дол. США, що на 11,3% менше, ніж у 2021 році. Експорт послуг становив 38,8 млн. дол. США (зниження на 20,7%), а імпорт – 34,9 млн. дол. США (зниження на 11,4%). Позитивне сальдо в сфері послуг становило 3,9 млн. дол. США. У структурі експорту послуг з України до Словаччини переважали: транспортні послуги – 63%; ділові послуги – 13,8%; послуги з переробки матеріальних ресурсів – 12,3%; послуги у сфері телекомунікацій – 5,4%. Основні компоненти імпорту послуг зі Словаччини: транспортні послуги – 73,9%; послуги у сфері телекомунікацій – 11,7%; ділові послуги – 9,6% [34].

Згідно з результатами аналізу посольства України в Чехії, за підсумками 2023 року Чехія посідає 7-ме місце серед європейських країн за обсягами двосторонньої торгівлі товарами з Україною, з питомою вагою 4,65% від загального обсягу. У 2023 році обсяг товарообігу між Україною та Чеською Республікою досяг 2,785 млрд. дол. США, що на 2,5% або на 68,6 млн. дол. США більше, ніж у 2022 році. Структура українського експорту до Чехії: руди, шлаки і зола – 45,3% (зниження на 17,6%, до 567,4 млн. дол. США); електричні машини – 17,0% (зниження на 10,5%, до 212,3 млн. дол. США); деревина і вироби з деревини – 6,2% (зростання на 23,2%, до 77,0 млн. дол. США); чорні метали – 3,1% (зниження на 57,7%, до 38,6 млн. дол.). Структура імпорту з Чехії до України: різноманітні товари – 20,9% (зростання у 38 разів, до 322,3 млн. дол.); мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки – 15,8% (зниження на 17,9%, до 242,8 млн. дол.); засоби наземного транспорту, крім залізничного – 15,6% (зниження на 0,7%, до 240,6 млн. дол.); електричні машини – 9,7% (зниження на 25,4%, до 149,4 млн. дол. США) [35].

Обсяг торгівлі послугами між Україною та Чехією у 2022 році становив 109,0 млн. дол. США, що на 41,1% (або на 76,2 млн. дол.) менше порівняно з 2021 роком. Експорт українських послуг до Чехії склав 71,1 млн. дол. США, що на 38,8% менше, а імпорт – 37,9 млн. дол., що на 45,2% менше порівняно з попереднім роком. Торговельний баланс послуг залишився позитивним для України і становив 33,2 млн. дол. США.

Структура українського експорту послуг у 2022 році: послуги з переробки матеріальних ресурсів – 40,0%; транспортні послуги – 21,6%; послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги – 19,6%; ділові послуги – 13,4% [35].

За даними Національного банку України, станом на 31 грудня 2021 року Чехія інвестувала 213,0 млн дол. США в економіку України. Ці інвестиції включають як інструменти участі в капіталі, так і боргові інструменти. Основна частина чеських інвестицій була спрямована в українську промисловість, загальною сумою 116,4 млн дол. США, що становить 71,1% від загального обсягу чеських інвестицій в Україні. На той самий час українські інвестиції в економіку Чехії не здійснювалися [35].

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність України з Чехією та Словаччиною демонструє позитивні тенденції зростання товарообігу та інтенсивної торгівлі. Чехія та Словаччина залишаються важливими торговельними партнерами України, забезпечуючи значні обсяги імпорту та експорту товарів і послуг. Проте негативне сальдо у торгівлі з обома країнами свідчить про необхідність покращення торговельного балансу через підвищення експорту та диверсифікацію товарних груп.

Співпраця з обома країнами має великий потенціал для подальшого розвитку, хоча наразі залишається деякою мірою нереалізованим. Важливими напрямками розвитку є зростання обсягів торгівлі, розширення інвестицій та реалізація спільних проектів у високотехнологічних галузях, що сприятиме відновленню України після її перемоги у війні з Росією.

ВИСНОВКИ

Результати аналізу, проведеного у кваліфікаційній роботі, свідчать про те, що зовнішньоекономічні операції Чехії та Словаччини відіграють критично важливу роль у формуванні їх макроекономічної стабільності та розвитку, бо сприяють досягненню країнами конкурентних переваг у міжнародних економічних відносинах.

У першому розділі кваліфікаційної роботи проведено критичний аналіз результатів досліджень іноземних вчених стосовно розвитку економік та конкурентних переваг Чехії та Словаччини в умовах європейської інтеграції. За його результатами можна зробити висновок про те, що обидві країни стабільно розвиваються, використовуючи власні конкурентні переваги, а також тісно співпрацю зі всіма інституціями Європейського Союзу.

Таким чином, можна констатувати, що Чехія та Словаччина швидко інтегрувались в Європейський Союз та ефективно використовують переваги великого європейського ринку, зокрема в автомобільній промисловості та в агропромисловому комплексі.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що структура та динаміка експортно-імпорتنих операцій Чехії та Словаччини характеризуються такими особливостями: основними експортними товарами обох країн є машини, обладнання та транспортні засоби, зокрема автомобілі; значну частку в експорті також займають електроніка, хімічні продукти та металургійна продукція; Чехія та Словаччина імпортують велику кількість промислової сировини, комплектуючих для виробництва автомобілів, електроніку, нафту та газ; імпорт продовольства та споживчих товарів також становить значну частину. Основними торговельними партнерами Чехії та Словаччини є країни Європейського Союзу, зокрема Німеччина, Австрія, Польща та Франція. Торговельні зв'язки з країнами поза межами ЄС також є важливими, особливо з США та Китаєм.

За результатами аналізу можна стверджувати, що Чехія та Словаччина показали схожі тенденції у динаміці експортно-імпортних операцій протягом 2018-2023 років, з певними коливаннями та загальним зростанням після 2020 року. В обох країнах спостерігається позитивна тенденція до зростання експорту та імпорту, що вказує на їх активну участь у міжнародній торгівлі, незважаючи на тимчасові спади. Разом з тим, у Чехії спостерігається кращий торговельний баланс ніж у Словаччини.

Чехія та Словаччина показали схожі тенденції у динаміці торгівлі послугами протягом 2018-2023 років. Обидві країни зазнали зниження експорту та імпорту послуг у 2020 році через вплив пандемії COVID-19, але з 2021 року спостерігається відновлення. Чехія демонструє значне зростання як експорту, так і імпорту послуг до 2023 року, тоді як Словаччина показує стабілізацію після відновлення зниження у 2020 році. Як із сальдо торгового балансу, у Чехії спостерігається кращий баланс послуг ніж у Словаччини.

аналіз динаміки поточних рахунків платіжних балансів Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки показує, що обидві країни стикалися зі значними коливаннями у своїх платіжних балансах. Чехія пережила значні зміни від значного профіциту до глибокого дефіциту та знову повернулася до позитивного балансу у 2023 році. Словаччина мала більш стабільний, хоча і дефіцитний, платіжний баланс, з помітним покращенням у 2020 році та поступовим зниженням дефіциту у 2023 році після піку у 2022 році.

Таким чином, можна стверджувати, що незважаючи на коливання протягом 2018-2023 років, Чехії все ж був притаманним кращий поточний рахунок платіжного балансу, що може свідчити про переваги наявності у Чехії, на відміну від Словаччини, власної валюти.

Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки вказує на значні коливання як у відпливі, так і у припливі інвестицій. Для Чехії спостерігались значні зміни у сальдо ПІІ, зокрема значні падіння у 2021 та 2023 роках, що може вказувати на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів. Словаччина також

демонструвала нестабільність у сальдо ПІІ, зокрема різке зменшення у 2020 році та поступове відновлення у 2021-2022 роках. Негативне сальдо у 2023 році свідчить про нові економічні труднощі. Ці дані підкреслюють важливість стратегічного управління економічною політикою для підтримки стабільності та привабливості для іноземних інвесторів.

Порівняльний аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій для двох країн свідчить, що, незважаючи на певні коливання у припливі ПІІ, Чехія для прямих іноземних інвесторів залишається більш привабливою країною, ніж Словаччина.

Аналіз динаміки портфельних іноземних інвестицій Чехії та Словаччини за 2018-2023 роки свідчить про значні коливання у відпливі та припливі інвестицій. Для Чехії спостерігалися значні зміни у сальдо портфельних інвестицій, що вказує на вплив глобальних економічних факторів та внутрішніх економічних викликів. Словаччина також демонструвала нестабільність у сальдо портфельних інвестицій, зокрема різке зменшення у 2020 році та поступове відновлення у 2023 році. Таким чином, можна зробити висновок, що національні ринки цінних паперів Чехії та Словаччини не є головним об'єктом вкладень іноземних інвесторів в їх національні економіки.

Завдяки модулюванню було доведено, що існують взаємозалежності між діями Центрального банку Чехії, макроекономічними показниками країнами та валютним курсом. Отже, можна вважати, що валютний курс Чехії певною мірою дозволяє адаптувати ситуацію в економіці. Словаччина, хоч і отримала стабільність на валютному ринку завдяки запровадженню євро, такого важелю впливу на національну економіку, як валютний курс, вже позбавлена.

Зовнішньоекономічна діяльність України з Чехією та Словаччиною демонструє позитивні тенденції зростання товарообігу та інтенсивної торгівлі. Важливими напрямками її розвитку є зростання обсягів торгівлі, розширення інвестицій та реалізація спільних проектів у високотехнологічних галузях, що сприятиме відновленню України після її перемоги у війні з Росією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Čvirik, Marián & Dotong, Emmanuel. (2024). Examining the Adaptability of Consumer Ethnocentrism using CETSCALE: A Comparison of the Philippines, Slovakia, and the Czech Republic. *Socijalna ekologija*. URL: https://www.researchgate.net/publication/381291159_Examining_the_Adaptability_of_Consumer_Ethnocentrism_using_CETSCALE_A_Comparison_of_the_Philippines_Slovakia_and_the_Czech_Republic (дата звернення 5.03.24).
2. Gariba, Mohammed & Provazníková, Romana. (2023). A Panel Regression Analysis of the Role of Globalization and Internet penetration on Economic Development in the Czech Republic and Slovakia. *European Conference on Knowledge Management*. URL: https://www.researchgate.net/publication/373772015_A_Panel_Regression_Analysis_of_the_Role_of_Globalization_and_Internet_penetration_on_Economic_Development_in_the_Czech_Republic_and_Slovakia#fullTextFileContent (дата звернення 5.03.24).
3. Yeboah, E. (2023). Does Foreign Direct Investment and Trade Openness Support Economic Development? Evidence from Four European Countries. *Scientific Annals of Economics and Business*, 70(4), 585–601. URL: <https://doi.org/10.47743/saeb-2023-0033> (дата звернення 5.03.24).
4. Bolotov, Ilya & Čajka, Radek & Gajdušková, Kateřina. (2011). Comparison of Impact of the Economic Crisis and Anti-Crisis Measures on the Czech Republic and Slovakia. *Management & Gouvernance*. 2011. 79-92. URL: https://www.researchgate.net/publication/235912596_Comparison_of_Impact_of_the_Economic_Crisis_and_Anti-Crisis_Measures_on_the_Czech_Republic_and_Slovakia/citations (дата звернення 5.03.24).
5. Bolotov, I., Čajka, R., & Gajdušková, K. (2013). The Economic Balance of the Czech Republic and Slovakia During the Economic Crisis. *Prague Economic Papers*, 22(4), 504-523. URL: doi: 10.18267/j.per.465 (дата звернення 5.03.24).
6. Sergi, B. S., & Pitoňáková, R. (2021). Modelling trade specialisation of Slovakia and Czechia in automobile industry. *The Journal of International Trade &*

- Economic Development, 31(2), 181–203. URL: <https://doi.org/10.1080/09638199.2021.1961846> (дата звернення 5.03.24).
7. Srbová, Alena & Sagapova, Nikola. (2023). Entrepreneurship and Sustainability Issues Publisher Fairtrade Products in Retail Chains: Case Study in The Czech Republic. *Journal of Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 10. 105-117. URL: https://www.researchgate.net/publication/377246721_ENTREPRENEURSHIP_AND_SUSTAINABILITY_ISSUES_Publisher_FAIRTRADE_PRODUCTS_IN_RETAIL_CHAINS_CASE_STUDY_IN_THE_CZECH_REPUBLIC (дата звернення 5.03.24).
 8. Rumankova, Lenka, Elena Kuzmenko, Irena Benesova, and Lubos Smutka. 2022. "Selected EU Countries Crop Trade Competitiveness from the Perspective of the Czech Republic" *Agriculture* 12, no. 2: 127. URL: <https://doi.org/10.3390/agriculture12020127> (дата звернення 5.03.24).
 9. Trade Balance of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 10. Trade Balance of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 11. Balance of Service of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 12. Balance of Service of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 13. Primary Income Balance of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 14. Primary Income Balance of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
 15. Secondary Income Balance of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).

16. Secondary Income Balance of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 15.03.24).
17. Current Account of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 15.03.24).
18. Current Account of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 15.03.24).
19. Foreign Direct Investments of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 15.03.24).
20. Foreign Direct Investments of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 16.03.24).
21. Foreign Portfolio Investments of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 30.03.24).
22. Foreign Portfolio Investments of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 30.03.24).
23. Foreign Other Investments of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 31.03.24).
24. Foreign Other Investments of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 31.03.24).
25. Financial Account of Czech Republic, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 31.03.24).
26. Financial Account of Slovakia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 31.03.24).

27. Interest rate, IMF, International Financial Statistics URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61545855> (дата звернення 5.04.24).
28. Budget expenditure (% of GDP), IMF, International Financial Statistics URL: <https://data.imf.org/?sk=4BE0C9CB-272A-4667-8892-34B582B21BA6&sId=1390030341854> (дата звернення 5.04.24).
29. Country report, stock of money M1, M2, M3 – Trading economics URL: <https://tradingeconomics.com/> (дата звернення 5.04.2024).
30. GDP (current US\$) – Czech Republic. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CZ> (дата звернення 5.04.2024).
31. European Central Bank - Statistical Data Warehouse. Monetary aggregate M3 [URL:https://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?org.apache.struts.taglib.html.TOKEN=127716566ea149815550758385204ba6&SERIES_KEY=117.BSI.M.U2.Y.V.M30.X.I.U2.2300.Z01.A&start=&end=&submitOptions.x=0&submitOptions.y=0&trans=AF] (дата звернення 5.04.24).
32. Czech National Bank, 2024. URL: <https://www.cnb.cz/en/monetary-policy/> (дата звернення 5.04.24).
33. Статистика зовнішнього сектору. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання "Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції" (МВФ, 2009). Зовнішня торгівля. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 25.04.24).
34. Торговельно-економічне співробітництво. Посольство України в Словацькій Республіці. <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/obchodna-hospodarska> (дата звернення 25.04.24).
35. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Чехією. Посольство України в Чеській Республіці. <https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/358-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-chehijeju> (дата звернення 25.04.24).

Додаток А

Динаміка експорту товарів з України у розрізі країн світу,
у млн. дол. США

№	Країни	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	у % до з.о.
	Усього	34 665	32 859	38 928	42 599	45 415	44 885	62 853	40 749	34 678	
1	Польща	1 506	1 686	2 037	2 465	2 539	2 518	4 378	5 983	4 418	12,7
2	Румунія	468	533	588	653	682	787	1 204	3 638	3 630	10,5
3	Китай	2 379	1 820	2 038	2 200	3 521	7 002	7 886	2 453	2 404	6,9
4	Туреччина	2 750	2 034	2 485	2 332	2 585	2 383	4 016	2 900	2 368	6,8
5	Іспанія	1 025	988	1 243	1 361	1 490	1 241	1 659	1 563	2 004	5,8
6	Німеччина	799	852	1 091	1 526	1 769	1 497	2 278	1 786	1 847	5,3
7	Італія	1 822	1 776	2 327	2 495	2 286	1 856	3 340	1 581	1 521	4,4
8	Нідерланди	738	876	1 541	1 434	1 713	1 619	2 116	1 450	1 479	4,3
9	Єгипет	2 038	2 255	1 831	1 555	2 251	1 615	1 940	796	1 085	3,1
10	Словаччина	373	375	554	713	552	355	924	1 432	1 055	3,0
11	Болгарія	418	416	429	511	468	496	807	1 417	905	2,6
12	Чехія	379	407	530	642	667	607	1 104	1 036	848	2,4
13	Молдова	518	474	702	785	722	678	859	920	819	2,4
14	Угорщина	381	440	550	729	752	490	608	1 357	724	2,1
15	Литва	222	240	359	330	395	420	544	638	626	1,8
16	Австрія	291	299	460	470	514	519	869	763	553	1,6
17	Індія	1 444	1 902	2 189	2 164	1 960	1 936	2 482	889	543	1,6
18	Сполучені Штати Америки	462	417	817	1 092	955	966	1 595	856	518	1,5
19	Франція	468	418	375	490	549	538	846	558	471	1,4
20	Велика Британія	320	284	440	537	572	586	984	363	356	1,0
21	Бельгія	273	223	425	570	650	526	614	442	353	1,0
22	Латвія	135	125	202	283	280	222	271	278	322	0,9
23	Ізраїль	589	481	601	577	618	553	723	328	305	0,9
24	Саудівська Аравія	760	591	517	749	744	719	751	439	291	0,8
25	Казахстан	703	385	371	375	366	325	437	292	265	0,8
26	Греція	153	159	195	279	273	178	209	182	258	0,7
27	Ліван	299	335	427	405	372	324	389	226	239	0,7
28	Грузія	399	390	418	479	388	366	436	248	237	0,7
29	Португалія	289	200	235	225	281	232	331	133	223	0,6
30	Об'єднані Арабські Емірати	301	272	384	485	521	437	528	204	215	0,6
31	Бангладеш	207	327	372	218	443	358	311	97	211	0,6
32	Азербайджан	318	246	354	359	400	346	394	191	196	0,6
33	Ірак	473	374	475	643	584	598	694	293	194	0,6
34	Швейцарія	65	66	100	67	69	74	111	120	154	0,4
35	Туніс	329	235	289	392	362	415	406	192	150	0,4
36	Узбекистан	170	135	163	282	214	294	429	188	144	0,4
	Росія	4 200	3 069	3 377	3 045	2 642	2 206	2 728	336	0	0,0

Джерело: [33].

Додаток Б

Динаміка імпорту товарів в Україну у розрізі країн світу,
у млн. дол. США

№	Країни	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	у % до з.о.
	УСЬОГО	35087	36714	46607	53924	57646	51438	69223	52891	61645	100
1	Китай	3604	4490	5402	7297	8908	7992	10476	8258	10130	16,4
2	Польща	2020	2349	3009	3191	3725	3815	4622	5230	6347	10,3
3	Німеччина	3579	3912	4994	5514	5576	4956	5890	4305	4842	7,9
4	Туреччина	815	1055	1210	1656	2310	2371	3189	3330	4680	7,6
5	Сполучені Штати Америки	1447	1657	2479	2916	3251	3033	3294	2146	2842	4,6
6	Болгарія	252	171	188	257	355	286	394	2030	2219	3,6
7	Італія	830	1182	1426	1827	1910	1988	2500	1678	2162	3,5
8	Індія	431	472	537	602	733	713	949	1676	1872	3,0
9	Франція	857	1490	1521	1437	1611	1434	1730	1208	1740	2,8
10	Чехія	393	567	771	924	1085	888	1326	1339	1682	2,7
11	Словацьчина	331	417	489	507	636	1127	894	966	1652	2,7
12	Румунія	290	315	361	392	514	546	653	1413	1503	2,4
13	Греція	238	233	243	269	309	315	495	756	1374	2,2
14	Литва	546	488	675	873	1139	809	1281	1315	1294	2,1
15	Угорщина	1325	502	780	861	894	1066	1225	740	1089	1,8
16	Велика Британія	546	684	771	869	754	717	1104	754	1083	1,8
17	Нідерланди	417	521	624	756	745	726	980	1056	1015	1,6
18	Японія	358	522	691	703	936	1053	1200	623	892	1,4
19	Іспанія	424	482	559	620	830	722	958	690	875	1,4
20	Швейцарія	424	945	1630	1595	1541	819	2428	957	868	1,4
21	Швеція	196	349	424	455	484	421	717	506	748	1,2
22	Республіка Корея	233	242	303	406	433	484	674	509	652	1,1
23	Бельгія	344	426	498	525	525	505	731	525	648	1,1
24	Пакистан	59	45	55	63	76	79	91	62	553	0,9
25	В'єтнам	251	303	392	411	427	458	571	310	521	0,8
26	Австрія	332	424	436	547	597	513	803	456	486	0,8
27	Норвегія	739	162	204	219	253	277	370	264	336	0,5
28	Саудівська Аравія	136	133	173	175	171	100	184	305	334	0,5
29	Канада	206	215	299	331	194	201	260	166	325	0,5
30	Ізраїль	167	178	163	206	194	169	219	276	293	0,5
31	Латвія	78	104	137	145	158	153	196	227	288	0,5
32	Фінляндія	205	201	219	289	254	232	294	228	278	0,5
33	Азербайджан	30	39	417	464	379	318	687	483	275	0,4
34	Малайзія	117	144	167	206	210	217	248	204	270	0,4
35	Казахстан	377	434	315	457	447	409	837	511	265	0,4
36	Тайвань, Провінція Китаю	111	141	161	175	192	187	234	221	247	0,4
	Білорусь	2447	2777	3203	3785	3715	2861	4774	1358	20	0,0
	Росія	7420	5110	7166	8011	6794	4350	6018	1540	5	0,0

Джерело: [33].